

ליקוטים נפלאים פרשת נצבים וילך

לוקח את הצדיקים כדי להגן על הדור. וזהו "והיה בשמעו את דברי האלה", שישמע את הדברים הנאמרים בעל פה ולא נכתבו בתורה - זה מיתת צדיקים, "והתברך בלבבו" שהקב"ה יקח את הצדיקים שיכפרו ו"שלוש יהיה לי". לכן אמר, אל תדמה בנפשך להמלט מן העונש, אלא "ורבצה בו" כל האלה 'הכתובה' - שיבואו עליו האלות שכן נכתבו בתורה. (גן רווה)

"לא בשמים היא" (ל, יב)

מרגלא בפומיה של הגאון רבי יוסף שלמה כהנמן זצ"ל מפוניבז' משמו של ה"חפץ חיים" זצ"ל: מסופר במדרש (ריש קהלת רבה) רבי חנינא בן דוסא ראה בני עירו מעלין נדרים ונדבות לירושלים, אמר הכל מעלין לירושלים ואני איני מעלה דבר? יצא למדבריה של עירו, וראה שם אבן אחת, ושבתה וסיתתה ומירקה, ביקש לשכור לו פועלים (להעלותה) אמרו תן לנו חמשה סלעים. ולא נמצא בידו דבר. לשעה, זימן לו הקב"ה חמשה מלאכים, והסכימו להעלותו ואמרו לו "ובלבד שתתן ידך ואצבעך עמנו", נתן ידו ואצבעו עמהם (וברגע עפו ופרחו) ונמצאו עומדים בירושלים. לכאורה, שאל ה"חפץ חיים", תמוה הדבר: מפני מה עיבד הקב"ה עד שחיפש לשכור אנשים, ולא שלח לו המלאכים תיכף בתחילת העניין? ומה פשר התנאי שהעמידו המלאכים לרבי חנינא בן דוסא "ובלבד שתתן ידך ואצבעך עמנו"? "אין זאת" המשיך "אלא ללמדנו שהאדם מחויב לפעול בכל מצב שהוא, ולעשות מצדו את כל מה שניתן לעשות אפילו אם בדרך הטבע המשימה שלו נראית כבלתי אפשרית, ולא מסתבר כלל שייסיף לבצע מחשבתו רק אז שולח לו הקב"ה עזרתו מקודש בדרך נס. רק אחרי שעשית מצדך את כל מה שיכולים לעשות יבוא הסייע ממעל".

"סייעתא לדברינו", הוסיף הח"ח, "מוצאים אנו בפרשת נצבים: 'לא בשמים היא' ובפירש"י 'שאלו היתה בשמים היית צריך לעלות אחריה וללמדה' ואין אמר 'היית צריך לעלות' הרי אפילו אם נעשה אלף סולמות לא נגיע לשמים? משמע אם כן, שאנחנו מצדנו חייבים לעשות ממש כל מה שביכולתנו לעשות, אפילו אם ברור מראש שאין בכח עשייתנו להשיג את המטרה, כי אז הקב"ה עוזר לנו מחוץ לדרך הטבע." ("מאוצרותיהם של צדיקים" בשם ספר "הרב מפוניבז'") ומן העניין לציין בזה למובא בס' "תולדות החפץ חיים" לבנו הג"ר לייב ז"ל, כי החפץ חיים היה נאנח ואומר כי אילו היו יוצאים להילחם נגד מפירי ברית רשעי ישראל שברוסיה בחרב ובחנית כחשמונאים בשעתם מבלי הבט על היות הלוחמים למען קדשי ישראל המעטים והחלשים ודאי שהיו מנצחים עיי"ש. ה' יגמור בעדי... מעשי ידך אל תרף (תהלים קלח ח).

"בפיך ובלבבך לעשתו" (ל, יד)

אמר רבי יוחנן (ירושלמי ברכות פ"א ה"ב): "הלמד שלא על מנת לעשות - נוח לו אילו נהפכה שלייתו על פניו ולא יצא לעולם". עד כדי כך?! אולם נראה שאין כאן קללה או תוכחה חמורה, אלא היות שהאדם כשהוא בבטן אמו לומד את כל התורה כולה, וכיון שבא לאוויר העולם בא מלאך וסוטר על פיו ומשכחו כל התורה

"אתם נצבים היום לפני ה' אלקיכם" (כט, ט)

מתי תזכו להיות נצבים ועומדים? כשתהיו אגודה אחת, וזהו שנאמר "כולכם" (ילקוט) מעשה בזקן אחד שהיה נוטה למות רח"ל, קרא לכל בניו ואמר להם הביאו לי אגודה של קנים לחים, הביאו לו את האגודות, נתן את האגודה לכל אחד מהם ושאל אותם, האם אתם יכולים לשבור את הקנים האלו? נטל כל אחד מהם האגודה, והתאמץ בכל כוחו לשבורה ולא היה יכול. אמר להם הזקן, עכשיו תראו כיצד אני שוברה, תמהו הבנים והיו מסתכלים זה בזה בתמיהה. נטל הזקן האגודה והתחיל מוציא קנה אחר קנה ושוברה. אמר להם הזקן מזה תלמדו לקח, כל זמן שתהיו באגודה אחת אין אדם יכול להזיק לכם, אבל אם תהיו בפירוד ובמחלוקת תישברו אחד אחד. וזהו שאמר משה לישראל, אם תהיו היום כולכם כאיש אחד, אין אחד יכול לשלוט בכם. (מעם לועז)

"אתם נצבים היום" (כט, ט)

מדרש אגדה, למה נסמכה פרשת אתם נצבים לקללות, לפי ששמעו ישראל מאה קללות חסר שתיים, חוץ ממ"ט שבתורת כהנים הוריקו פניהם ואמרו מי יוכל לעמוד באלה (רש"י) יש להבין ענין של מאה חסר שתיים, ומ"ט קללות, ולמה הוריקו פניהם. ויש לומר, שאם מזהירים משהו שיקבל מכות בלי לפרט את מספר המכות, או שקוראים במספר עגול חמשים או מאה, יש להניח שהמספר אינו מדויק, לשון גוזמא, ואין קץ וגבול להורדה ולויתור, אבל אם נוקבים במספר לא עגול, ניכר שהוא מדויק וקבוע, ולכן כיון ששמעו מאה חסר שתיים ומ"ט קללות, ראו שזה מספר מדויק, לכן הוריקו פניהם. (דברי שאול)

"את אשר ישנו פה עמנו עמד היום ואת אשר איננו אתנו" (כט, יד)

אמרו חז"ל שבעת הדין לעתיד לבוא הגוף יכול לטעון שאיננו אשם כיון שבלי הנשמה אינו יכול לעשות כלום, ואילו הנשמה יכולה לטעון שבלי הגוף לא היתה חוטאת, לכן יחזיר הקב"ה את הנשמה לגוף וידין את שניהם יחד. לכן אמר משה שהוא עושה הברית עם שניהם יחדיו "את אשר ישנו פה עמנו עמד" - הוא הגוף שעומד בפנינו, "ואת אשר איננו אתנו" - היא הנשמה שאינה נראית. (מלא העומר)

"והיה בשמעו את דברי האלה הזאת והתברך בלבבו לאמר שלום יהיה לי" (כט, יח)

יש לדקדק, וכי מפני שישמע את דברי האלה לכן יתברך בלבבו, להיפך זה צריך להביא עליו פחד. וגם תיבת "דברי" מיותר, די שיכתוב "את האלה הזאת". ויש לומר דהנה על הפסוק: "גם כל חלי וכל מכה אשר לא כתובה בספר התורה הזאת" דרשו חז"ל: "זו מיתת צדיקים", דהקב"ה

ליקוטים נפלאים פרשת נצבים וילך

וענה המלאך: "עתה באתי" - על ביטול תורה הנרמזת במילים "עתה" כדכתיב בפרשתנו "ועתה כתבו לכם את השירה הזאת", עד כאן דברי התוספות.

ושאל הרב מפוניבז' ז"ע: אם בשאלה רמז המלאך את 'לימוד התורה' בפסוק: "תורה צווה לנו", למה א"כ בתשובה, רמז המלאך את לימוד התורה בפסוק אחר, "ועתה כתבו לכם"? אלא ענה ותירץ תירוצו נפלא: המלאך ענה ליהושע לא רק שבאתי לרמז לכם על ביטול תורה, אלא באתי לרמז לכם איך הגעתם לכך, למצב הזה: נכון שאם אתם מסתכלים על התורה בתור "ציווי" - "תורה צווה", אז יכול להיות שיש לכם קשיים ותירוצים של מלחמה, אבל אם הייתם מסתכלים על התורה כמו "שירה" - "ועתה כתבו לכם את השירה הזאת", כשזה שירה ועונג לא מבטלים מהתורה! אין שום קשיים, הכל תענוג!!

"כי ידעתי את יצרו" (לא, כא)

ובתהלים ק"ג "כי הוא ידע יצרנו". והחכם מכל אדם קורא אותו מלך זקן וכסיל (קהלת ד, יג). והכוונה הוא, לא שהוא בעצמו כסיל, כי להפך אנו רואים, כי יש בכוחו ללכוד ברשתו אף את החכם היותר גדול ואין אדם צדיק בארץ וגו', אלא הכוונה, שהוא נקרא ע"ש מלאכתו, כמו שהסנדלר נקרא מי שעושה נעלים, ומי שתופר בגדים נקרא חייט, וכן היצר נקרא "כסיל" בשביל שמלאכתו היא "להכסיל" את בני האדם, הוא עושה את הכל לכסילים. (חפץ חיים על התורה)

"ועתה כתבו לכם את השירה הזאת ולמדה את בני ישראל שימה בפיהם למען תהיה לי השירה הזאת לעד בבני ישראל" (לא, יט)

ולכאורה לאחר שאמר הכתוב 'ולמדה את בני ישראל' מדוע צריך לחזור ולומר 'שימה בפיהם'.

אלא הרי לא יתכן שאדם אחד יקיים את כל מצוות התורה שהרי חלקם נאמרו בכוהנים וחלקם בלוויים, ועוד. אכן העצה לכך היא שילמדו את ההלכות של המצוות, ובעת ההיא יכווין בליבו שאם יבואו מצוות אלו לידו יקיים למעשה, ובכל עת ימותין מתי יבואו לידו ויקיימם, ובזה נחשב כאנוס והבא לעשות מצוה ונאנס ולא עשה מעלה עליו הכתוב כאילו עשה.

זהו שאמר הכתוב 'שימה בפיהם' דהיינו שצורת קיום של 'ולמדה את בני ישראל' יהיה על ידי כך שיכוונו לקיים את אותן המצוות כשיבואו לידם, ובכך תחשב המצוה ל'שימה' דהיינו שנתקיימה למעשה בעודה 'בפיהם' דהיינו בעת לימודה. לכך סיים הכתוב 'למען תהיה לי השירה הזאת לעד בבני ישראל', שבכך יש עדות שאם תבוא המצוה לידם בוודאי יקיימוה.

כולה (נדה ל.). אם כך מה יתרון לאדם שיצא מבטן אמו אם אופן לימודו הוא כאותו אופן שלמד בבטן אמו - ללמוד שלא ע"מ לעשות? משום כך "נוח לו" - באמת מוטב לו לאותו אדם "אילו נהפכה שלייתו על פניו ולא יצא לעולם" אלא יישאר שם ללמוד עם המלאך... (מעלות התורה)

"הסתר אסתיר פני ביום ההוא" (לא, יח)

שאל הגה"ק בעל הכתב סופר ז"ע - אם אותו אדם חדור אמונה בהשגחה הפרטית ומאמין, שכל הרעות האלה מצאוהו, על כי אין אלוה בקרבנו, מפני מה לא יהיה הקב"ה מוחל לו, ומפני מה בא עליו, גם לאחר דברי וידוי אלה, העונש הכבד, "ואנוכי הסתר אסתיר פני ביום ההוא על כל הרעה אשר עשה"? אלא ההסבר הוא - ענה הכתב סופר, משום שהוא אמר את הדברים "ביום ההוא" בלבד, ביום שבאה אליו הרעה, אבל משנחלץ ממנה, הריהו שוכח את שאירע לו ביום אתמול ואת אשר אמר...

"ואנוכי הסתר אסתיר פני" (לא, יח)

מדוע כופל הכתוב "הסתר אסתיר"? מובא בשם ה"בעל שם טוב" הקדוש, שלפעמים מרגיש האדם רחוק מהקב"ה, והוא עושה מאמצים להתקרב. אולם, צרה גרועה יותר מזו היא כאשר הקב"ה מסתיר מן האדם את ההרגשה שהקב"ה רחוק ממנו, וכך הוא משוכנע שהוא קרוב, על אף שהוא בעצם מרוחק מאוד... וזהו "הסתר אסתיר" - הקב"ה יסתיר מעם ישראל גם את הסתר הפנים בעצמו, והם לא ידעו כלל וכלל שהם רחוקים. עונש כזה הוא גרוע הרבה יותר, שכן לא ניתן להתמודד אתו, משום שהאדם אינו משקיע מאמצים על מנת להתקרב לבוראו. (הבעש"ט)

"ועתה כתבו לכם את השירה הזאת ולמדה את בני ישראל" (לא, יט)

בספר יהושע (ה, י"ג-י"ד) כתוב: "ויהי בהיות יהושע ביריחו (יחד עם בני ישראל) וישא עיניו וירא והנה איש עומד לנגדו וחרבו שלופה בידו וילך יהושע אליו ויאמר לו הלנו אתה אם לצרינו, ויאמר לו כי אני שר צבא ה' עתה באתי".

ומדוע בא המלאך עם חרב שלופה ליהושע ומה היה המשא ומתן ביניהם? מסבירה הגמרא (מגילה ג ע"א) שהמלאך האשים אותם בשני דברים: ראשית, אתמול ביטלתם קרבן תמיד של בין הערביים. ושנית, עכשיו בלילה אתם לא נלחמים, והיה לכם א"כ לעסוק בתורה.

שאל אותו יהושע: ועל איזה מהם באת כעת? ענה המלאך: "עתה באתי" - על העוון של עכשיו - ביטול תורה.

וקשה, איך משמע בפסוקים עצמם כל ה'משא ומתן' הזה שהגמרא למדה? ומסביר התוספות: המילה "לנו" - היא קיצור הפסוק "תורה צווה לנו". וזה ששאלו המלאך: האם באת "לנו" - על ביטול תורה, "אם לצרינו" - או האם באת על זה שלא הקרבנו קרבן התמיד שמציל אותנו מצרינו.

לעי"נ

הרה"צ פנחס בן ר' בנימין בינוש
רוזנבוים זצוק"ל - כ"ו בניסן